

WEINRAUCH KATALIN

KÜLÖNÖS ÁLOM

Halász Magdolnának ajánlom

1

Annát elandalítja a zakatoló vonat monoton rázkódása, de elaludni nem hagyják a gondolatai: hol előre szaladnak az időben, hol a múltban bóklásznak, elképzelt vagy megélt eseményeket körülsongva.

Ebben a révült állapotban fülsértő zaj az a fémes csattanás, amit a vonat hirtelen lassulása miatt önálló életre kelt fülkeajtó kivágódása okoz. Kisebb állomáshoz közeledve fékez a mozdony. Csak lassít, nem áll meg. Anna felriadva, kábultan néz ki az ablakon, elolvassa a falucska nevét. „Nemsokára megérkezem – elég az andalgásból.”

Amikor táskájába nyúl, keresni valamit, amivel elfoglalhatná magát, kezébe akad a könyv, amelynek súlya a vonathoz jövet jócskán meghúzta a vállát.

2

„Lássuk!”

A szaktanácskozás minden résztvevője kapott a könyvből egy-egy példányt. A Hadtörténeti Intézet kiadványa, nemrég jelent meg. Benne: a világháborúban elesett és nyomtalanul eltűnt katonák névsora...

Annát megborzongtatja a bizonytalan felismerés: az iménti, ébrenlét és álom közötti furcsa révületben mintha nagybátyja, Gyula járt volna az eszében. Az az ember, akit csak hallomásból ismer, hiszen ifjú leventeként került ki a frontra, s nem jött vissza... Aztán másat gondol: „Ugyan! Ez a könyv hozta felszínre a soha nem látott nagybácsi emlékét!”

Belelapoz a vaskos kötetbe. Nem olvassa a sorokat, csak az itt-ott felbukkanó fényképeket nézi meg. Már a sokadik oldalnál jár, amikor elakad a lélegzete, s szertelenül repdeső tekintete rámered egy elmosódott arcképre, amelyről ismeretlenül is ismerős, komoly nézésű, gyermekarcú katona néz vissza rá.

„Istenem! Lehetséges ez?...”

A kép alatti pársoros szöveg minden kétséget kizár: „B. Gyula, hősi halott. Életét vesztette Fehéroroszországban, partizánok ellen vívott harcban. Eltemetve a Brjanszk melletti magyar katonai temetőben.”

3

„Uramisten! Hát igaz? Ennyi év után végre megtudtam, hol esett el a nagybátyám! Hihetetlen!”

Könnyei lecsorognak az arcán.

„Apámnak már nem mondhatom el... Milyen sokszor mesélt öccséről, a 'kicsiről', aki alig kilenc hónapos volt, amikor meghalt az édesanyjuk... Nagypapa nevelte fel őket. Gyulát nem sokkal a háború vége előtt vették fel a mezőgazdasági főiskolára. Jófejű, keménykötésű fiú volt, igazi leventének való – persze hogy besorozták...”

A könyvet melléhez szorítva, mélyen gondolataiba merülve száll le a vonatról. Nem hall, nem lát, pedig ismerősök üdvözlik. Hazaindul.

4

Otthon lezöttyen egy székre és belefeledkezik a könyvbe. Sokkal többet nem tud meg a nagybátyjáról, mégis mohón falja a betűket, a sorokat. Mindaddig, amíg a lábát bénító zsibbadás vissza nem zökkenti a valóságba. Masszírozza, engedelmességre ösztönzi a megmerevedett végtagot. Nagy nehezen feláll, vállfára akasztja kabátját, és vacsorát készít magának. Étvágytalanul, gépiesen eszik. A tévében egy szappanopera száz-velahányadik része megy. „Mikor kapsoltam be?” – nyúl csodálkozva a kapcsolóhoz, erőlyes mozdulattal elzárva a készüléket. Aztán a zuhany alá áll. A fürdőszobából kilépve pillantása a telefonra siklik. „Ez az! Felhívom Jutkát – neki is tudnia kell, amit nagybátyánkról a könyvben írnak.”

Pár percig beszélgetnek, azaz inkább csak ő beszél; a nővére néma ámulattal hallgatja.

A kagylót letéve Anna azonnal megágyaz, lefekszik, és szokatlanul hamar, pillanatok alatt mély álomba zuhan.

5

Távoli, ismeretlen tájon robotog vele a vonat. Fehértörzsű nyírfák ligetei, sűrű bozótosok, fenyvesek váltogatják egymást. Apró, egymástól távol eső szegényes falvak futnak versenyt a szerelvénnel. Aztán megérkezik valahová. Sokáig gyalogol egy dülöngélő, lécekből tákolt kerítés alatt, amely mögött temetőt sejtetnek a besüppedt, gazzal benőtt halmok. Bejáratot keres, de hiába. Végül egy tenyérnyi tisztáson, megroggyant tetejű faház előtt találja magát. „A temetőőr háza! – lüktet bensőjében a felismerés izgalma. – Tőle megtudhatom, melyik sírban nyugszik Gyula nagybátyám.”

Felmegy a nyikorgó deszkalépcsőn, benyit. Nagydarab, kékszemű, ősz hajú, bajszos férfi áll előtte. Megviselt zakója alatt foszladozó kockás ing, nadrágja oroszosan begyűrve a csizma szárába. A karján kétévesforma gyermek, egy szál fehér trikóban. A férfi mellett – szinte hozzábújva – szemmel láthatóan jóval fiatalabb, tömzsi termetű, barna hajú nő bámul vissza rá. Arcvonásai jellegtelenekek, csak a szeme épp oly tiszta és kék, mint a férfié.

„A lánya lehet – gondolja Anna –, a gyermek pedig az unokája.”
Mielőtt bármit kérdezhetne, a férfi rekedtes, elutasító hangon megszólal:
„Ne keresse őt a halottak közt. Menjen innen, hagyjon minket.”

6

Csapzottan ébred, iszik pár kortyot az asztalkára odakészített pohár vízből. Az álomra koncentrálnak, megpróbál felidézni minden apró részletet, s választ keres a gyötrő kérdésre: milyen nyelven szólt hozzá a férfi? „Idegen nyelven – mégis értettem minden szavát.”

Napokig sikertelenül vívódik az álombeli talány megfejtésével. Végül felhívja a Hadtörténelmi Intézetet, s megkérdezi, hogyan juthatna el nagybátyja oroszországi sírjához.

Az intézet munkatársa, egyben a könyv társszerzője megadja a szükséges információkat, de figyelmezteti: „Nem tanácsos egyedül oda utazni. Csatlakozzon a mi csoportunkhoz, amelynek indulásáról értesítjük. Ha nincs türelme várni, akkor legalább másodmagával induljon útnak.”

Judit! Ki más lehetne az útitárs?!

Elutazik hozzá a nagyvárosba. Egy csésze kávé mellett ülve lesi az alkalmat, hogy elmesélje nővérenek az álmát. De mielőtt belekezdene, Judit megelőzi:

– Gyuláról álmodtam... Legalábbis azt hiszem, ő volt... Akkor éjjel, amelynek estéjén felhívtál, hogy megtaláltad nevét a könyvben... Nagyon furcsa álom volt!

„Csak nem ő is?...” – fogamzik meg Anna lelkében a sejtélem. „Beszélj” – biztatja Jutkát.

Sejtése beigazolódik: a nővére ugyanazt az álmot látta. Az ismerős történetet hallgatva Anna arcára kiül a rémület. Judit egy megkezdett mondatot félbeszakítva rácsodálkozik:

– Mi a baj?

Válasz helyett Anna folytatja és befejezi a nővére félbehagyott mondatát, mire Judit szemét is befelhőzi ugyanaz a rémület.

„Ilyen nincs... Lehetetlen... Nem lehet igaz...” – motyogják mindketten.

Aztán Judit kimondja a döntést:

– Odamegyünk, hogy meggyőződjünk a valóságról...

7

Kirendelt tolmács kíséretében ülnek vonatra. A lepusztult, piszkos kocsiban siralmas hangulat uralkodik. Ők némán bámulnak ki az ablakon, a tolmács újságot olvas.

– A nyírfaliget után egy falu következik – töri meg a csendet Anna.

– Aztán jön az a szürke város – bólint Judit.

A tolmács érdeklődve emeli rájuk a tekintetét:

– Már jártak erre felé, hogy ilyen jól ismerik a vidéket?
Mivel választ nem kap, vállat von, és tovább olvas.

8

A kerítés mentén Anna megy elől, de a kis faházhoz közeledve egyre lassabban. A füves tisztáson megállnak.

– Itt kell lennie a bejáratnak – dűnyyögi a tolmács, fürkésző tekintettel pásztázva a lonccal befutott rozoga kerítést.

Anna és Judit megbabonázva mereszti szemét a roskatag faházra. A tolmács követi tekintetüket és helyeslően bólogat:

– Igen, érdeklődünk a temetőgondnoknál!

A nyitott ajtón beszűrődő idegen hang előcsalja a férfit. Anna és Judit lehajtott fejjel áll, így először a csizmáját és a beléje gyűrt nadrágszárat pillantja meg. A lépcső ismerősen nyikorog, meg-megreccsen a szálfatermetű, idős férfi léptei alatt.

– Jó napot, kit keresnek? – kérdezi a tolmácstól furcsa orosz tájszólásban, de nyugtalanul repdeső tekintete a nővérek arcát vizslatja.

– A nagybátyánk, B. Gyula sírját – mondja Anna, mintha értené a férfi szavát. – Kérem, vezessen oda...

A tolmács idegesen közbe akar szólni, hogy hagyja abba, az öreg úgyse érti, amit mond, de most az idős ember előzi meg:

– Ebbe a temetőbe nem temettek ilyen nevű katonát...

Anna megdöbben: a férfi oroszul reagált, de a kérdés lényegére.

– Mit mond? – kérdezi Judit.

– Azt, hogy nincs itt – mondja mogorván a tolmács.

– Itt van! – emeli fel a hangját Anna, mélyen, számonkövetelően belenézve az idős férfi szemébe.

Tekintetének súlya alatt a férfi egész testében megremeg. Dagadó erekkel átszótt hatalmas öklei tehetetlen koloncként csüngenek. Pillantása a tolmácsra röppen, neki magyarázza mély, karcos hangon:

– Több mint ötven éve gondozom ezt a temetőt, ismerem minden rögét. Vegyék tudomásul, itt nem nyugszik az a katona, akit keresnek. Különben is: ennyi idő után mit számít már, kit takar a föld... Kit temettek el, kit nem... Tegyék azt a koszorút bármelyik halomra és vegyék úgy, hogy a rokonuk sírjára tették, hiszen itt minden sírban magyar katona nyugszik. Ne zaklassanak engem tovább, menjenek Isten hírével!

Hátat fordít, felfelé indul a lépcsőn. A nővérek dermedten állnak, táncstalanul néznek a tolmácsra. Amaz vállat vonva megfordul, az ösvényen caplatva az állomás felé veszi az útját.

Anna és Judit az idős férfi után veti magát. Nem hiába. Odabent, a sötéten ársító szoba küszöbén a férfi megtorpan, s félig visszafordulva, a vállá fölött

zavartan motyogja: „Hagyják meg a címüket, hátha mégis megtalálom azt a sírt... De a legjobb az lenne, ha elfelejtenék: élő az élőkkal, halott a holtakkal... Hagyják őt békében, ha már eddig nem hiányzott senkinek...”

Szavait a tolmács fordítja le, aki időközben visszatér.

– De most már menjünk – mondja –, még elérjük a korábbi vonatot. Ettől a vén muzsiktól úgyse tudunk meg többet – ismerem a fajtáját.

A kis tisztásról visszanezve a nővérek látják: az idős férfi magába roskadva áll a lépcső tetején, s mintha sután integetne a kezében tartott névjegykártyával...

Az ösvényen alacsony, barna hajú fiatalasszonnyal találkoznak. Kétéves-forma fiúcskát terelget maga előtt. A szeme az idős férfiéhez hasonlóan rideg-kék, de a hangja barátságos:

– Otthon találták apámat, Fjodor Petrovicsot? Akkor jó...

A vonaton, mielőtt ismét az újságokba feledkezne, a tolmács hümmög egy sort:

– Hogy is mondjam... Nem tudom, észrevették-e, de nekem néha úgy tűnt, az öregember értette magukat, hiszen a kérdéseikre azonnal válaszolt... Tévedtem volna?

A nővérek hallgatnak.

9

A tömblakás félhomályos lépcsőházába betüremkedő fénysugárban azonnal feltűnik a postaládából kilógó gyűrött boríték sarka. Anna két ujjá közé csippentve tartja, s nézi a címezést. Régies, szállkás betűk. Semmi kétség, neki címezte valami... Fjodor Petrovics.

Ó!

Amikor sokadszor is elolvassa, s szinte betéve tudja a levél minden sorát, Anna lelkét soha nem tapasztalt békesség árasztja el. Lehajtott fejfel gondolkodik.

„Mi Judittal azonnal tudtuk, megéreztük, ahogy te is ránk ismertél, bár soha nem láttuk egymást...”

„Ha úgy akarod, maradj Fjodor Petrovics... A harcban elesett, veled egykorú partizányerek igazolványának köszönhetően maradtál életben, az ő nevével éltél több mint ötven évig – téged már minden szál odaköt, ahhoz a földhöz. Nincs jogunk feldúlni a nyugalmat... Lelkedben a régi maradtál: az anyanyelv zenéje, amit a légnyomás okozta amnézia évtizedekre elnémított a tudatodban – azonnal újjászületett, amikor megszólítottunk, amikor egymás szemébe néztünk...”

Könnycsepp hull a papírlapra, keserűséggel átitatva a levél végén olvasható nevet: „*B. Gyula, volt magyar levente*”.